

Θεοδώρα (Δώρα) Παπαδάκη*

Ομιλία στο Πανεπιστήμιο Λευκωσίας, Κύπρος, 18.10.2018

Θέμα: «Αποφάσεις του Εθνικού Συμβουλίου Ραδιοτηλεόρασης σχετικές με Σεξισμό, σε συνδυασμό με Προστασία Ανηλίκων»

Κατ' αρχήν να σας ευχαριστήσω για την παρουσία σας εδώ και να εκφράσω την συγκίνησή μου για το ότι απευθύνομαι σε εσάς, στους Αδελφούς μας, πατώντας αυτά τα πολύπαθα ηρωικά χώματα...

Το να είσαι ο τελευταίος ομιλητής πριν από το πολλά υποσχόμενο κυπριακό γεύμα είναι σαν διαφήμιση σε prime time ζώνη... Όλοι την παρακολουθούν, αλλά ανυπομονούν να ολοκληρωθεί, για να απολαύσουν την αγαπημένη τους εκπομπή ... Θα προσπαθήσω επομένως, να μην σας κουράσω...

Σύμφωνα με το «Μεσογειακό Ινστιτούτο Μελετών Κοινωνικού Φύλου» (2009), «ο σεξισμός, όπως και ο ρατσισμός, υπονοεί ένα σύστημα βασισμένο σε ιεραρχίες, που υποστηρίζει ότι το ένα φύλο είναι ανώτερο του άλλου, και σημαίνει πάντα εύνοια προς μια ομάδα σε βάρος μιας άλλης. Σεξισμό συνιστούν οι δραστηριότητες ή οι συμπεριφορές που κάνουν διακρίσεις σε βάρος των ανθρώπων, αποκλειστικά με βάση το φύλο τους. Πρόκειται για ένα σύνολο αρνητικών γενικεύσεων, ψευδών πεπτοιθήσεων, καθώς και στερεότυπων αντιλήψεων, στάσεων και πρακτικών με βάση τις οποίες κανονικοποιείται η ανισότητα σε βάρος του ενός φύλου, η διακριτική αντιμετώπισή του και κατ' επέκταση ο κοινωνικός αποκλεισμός του. Ο σεξισμός συνδέεται με την εξουσία και οι εκφραστές του θεωρούν τις γυναίκες

υποδεέστερες των ανδρών και πιστεύουν ότι αυτό πρέπει να αντανακλάται στην κοινωνία, τη γλώσσα, τα δικαιώματα και τον νόμο».

Σύμφωνα με Γενική Γραμματεία Ισότητας των Φύλων (2014), «ο σεξισμός ή σεξουαλικός ρατσισμός είναι η πρακτική μέσω της οποίας υποβαθμίζονται άτομα με βάση το φύλο τους».

Υπάρχουν διάφορες μορφές σεξισμού (Swim, Mallett & Stangor, 2004):

Έκδηλος (σκόπιμος): η προφανής άνιση και άδικη μεταχείριση των γυναικών σε σχέση με τους άνδρες.

Συγκαλυμμένος σεξισμός (σκόπιμος): η άνιση και άδικη μεταχείριση των γυναικών που αναγνωρίζεται, αλλά σκοπίμως αποκρύπτεται.

Λανθάνων σεξισμός (μη σκόπιμος): η άνιση και άδικη μεταχείριση γυναικών που δεν αναγνωρίζεται από πολλούς ανθρώπους ως τέτοια επειδή θεωρείται ότι είναι φυσιολογική και επομένως δεν εκλαμβάνεται ως ασυνήθιστη.

Αυτοί οι **ορισμοί**, που παραδοσιακά αφορούσαν τις διακρίσεις κατά των **Γυναικών** σε σχέση με τους Άντρες, αφορούν πλέον και τις διακρίσεις κατά των **ΛΟΑΤΚΙ ατόμων**, λέξη η οποία συμπεριλαμβάνει Λεσβίες, Ομοφυλόφιλους, Αμφιφυλόφιλους, διεμφυλικούς, queer και intersex, άτομα δηλαδή που έχουν επιλέξει άλλο φύλο.

A.- Ας εξετάσουμε, κατ' αρχήν, την στάση του ΕΣΡ σε σχέση με τις **διακρίσεις κατά των Γυναικών**.

Στις αποφάσεις του ΕΣΡ μέχρι και το έτος 2014 δεν γινόταν μνεία των διατάξεων περί ισότητας των δύο φύλων και της σεξιστικής διάστασης των σχετικών παραβιάσεων. Οι σεξιστικές εκπομπές αντιμετωπίζονταν με τις

διατάξεις περί προστασίας της προσωπικότητας, της αξίας του ανθρώπου, περί υποχρέωσης σεβασμού των εμφανιζομένων ή αναφερομένων προσώπων, περί ευπρέπειας στην γλώσσα και στη συμπεριφορά, και φυσικά περί **προστασίας ανηλίκων**, αφού στις πλείστες των περιπτώσεων, θεωρείται ότι οι εκπομπές αυτές, «μπορεί να βλάψουν την σωματική, ηθική ή πνευματική ανάπτυξη των ανηλίκων», λόγω των αρνητικών για τους ανηλίκους προτύπων.

Μπορούμε να πούμε πως **αυτός** καθεαυτός ο Σεξισμός, δεν ενδιέφερε ιδιαίτερα το ΕΣΡ έως το έτος 2014. Είχαν ληφθεί μεν πολλές αποφάσεις, κάποιες και αυτεπαγγέλτως, κατόπιν καταγγελιών, με το παραπάνω σκεπτικό, αλλά δεν υπήρξε η διάθεση, παρά τις επανειλημμένες παραινήσεις κάποιων ειδικών επιστημόνων εξ ημών, χάραξης κάποιας **γενικότερης πολιτικής του ΕΣΡ** καταπολέμησης του σεξισμού στην ραδιοτηλεόραση. Προσωπικά, είχα την ευκαιρία να μιλήσω δύο φορές στην αίθουσα του **Ελληνικού Κοινοβουλίου** και εκεί τουλάχιστον να εισακουσθώ, κατόπιν προσκλήσεως της Επιτροπής Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων, την πρώτη ως εκπρόσωπος Γυναικείων Φορέων και την δεύτερη ως εκπρόσωπος του ΕΣΡ, με θέμα τα γυναικεία πρότυπα στην τηλεόραση.

Καυτηρίασα πολύ έντονα τότε το πρότυπο της **Γυναίκας - σεξουαλικό αντικείμενο και μάλιστα άκρως ευτελής**, από το οποίο και έβριθε τότε (2010) ειδικά η πρωινή και μεσημεριανή ζώνη, με εκπομπές γεμάτες παρουσιάστριες που φορούσαν τα εντελώς στοιχειώδη και καλεσμένες, όπως την Τζούλια Αλεξανδράτου κ.α., η οποία, αν θυμάστε, αν γνωρίζετε, αφού έλαβε μέρος σε διαγωνισμό ομορφιάς, περηφανευόταν ότι φιλοδοξία της ήταν να βγάλει πολλά χρήματα πρωταγωνιστώντας σε ταινία πορνό, την οποία,

στη συνέχεια διαφήμιζε. “Απολαμβάναμε” τότε, συνεχώς, άπειρες αναλύσεις «κάθε σκηνής» του σκληρού πορνό, καθώς και του «εγκεφαλικότατου» σκεπτικού της Τζούλιας!!!...

Το τέλος αυτής της απόλυτα σεξιστικής, άκρως ευτελιστικής για την Γυναίκα τηλεόρασης, σήμαναν περισσότερο η **οικονομική κρίση** και η μείωση του πελατολογίου αυτών των πρωταγωνιστριών και των προαγωγών τους, που αυτή συνεπαγόταν, καθώς και η **λαϊκή κατακραυγή**, ειδικά φορέων, **παρά** τα πρόστιμα ad hoc του ΕΣΡ, όπως είπαμε, χωρίς γενικευμένο έλεγχο και στρατηγική.

Μετά το έτος 2015, όμως, ίσως γιατί καθήκοντα Προέδρου του ΕΣΡ εκτελούσε πλέον Γυναίκα, η Αντιπρόεδρος τότε κα Αλεξίου, που παρέμεινε στο Συμβούλιο, μετά τη λήξη θητείας του Προέδρου κ. Λασκαρίδη, εκδόθηκαν πολλές αποφάσεις, στις οποίες είχα την τιμή να συμβάλω, με νομική βάση, όχι μόνο την προαναφερόμενη, αλλά και τις διατάξεις περί ισότητας των δύο φύλων και σεξισμού.

Παραδείγματα αποφάσεων:

- Κύρωση προστίμου 15.000 ευρώ (2015) σε γνωστό μεγάλο κανάλι (ANT1), επειδή παρουσιάστρια πρωινής εκπομπής αποκάλυψε δασκάλα με την λέξη «ξέκωλο», μόνο επειδή περπατούσε δίπλα στην τάξη της, που παρήλαυε, φορώντας κολλάν και ψηλοτάκουνα.

- Κύρωση προστίμου 3.000 ευρώ σε ραδιοφωνικό σταθμό Βορείου Ελλάδος (2015, Metropolis), για πολλές έντονα απαξιωτικές, σεξιστικές εκφράσεις κατά διασήμων και μη γυναικών (και ομοφυλόφιλων επίσης) σε αθλητική εκπομπή (κάτι συνηθισμένο, δυστυχώς).

- Αυτές, όμως, που ήταν πραγματικά πρωτοποριακές, ήταν οι αλληπάλληλες αποφάσεις, κύρωσης προστίμου 15.000 ευρώ, κατά τηλεοπτικών σταθμών, για προβολή - διαφήμιση ροζ γραμμών, με ταυτόχρονη προβολή αισθησιακών σκηνών με γυναίκες, σε ώρα μεταμεσονύκτια.

Δίνοντας ανέκαθεν την πιο μεγάλη σημασία στην προστασία των ανηλίκων, το ΕΣΡ τιμωρούσε πάντα την απαξιοτική προβολή γυναικών, όταν αυτή πραγματοποιούνταν σε ώρες που παρακολουθούσαν ανήλικοι. Έτσι, τέτοιες σεξιστικές προβολές σε μεταμεσονύκτιο πρόγραμμα έμεναν ατιμώρητες.

Επί προεδρίας τώρα του νυν Προέδρου κ. Κουτρουμάνου, τα πράγματα εντός του ΕΣΡ άλλαξαν άρδην!

Αυτονόητα πλέον θεωρήθηκαν και εκ των «ων ουκ άνευ», η πραγματική Συνεργασία με τους Ειδικούς Επιστήμονες του ΕΣΡ, η «Εξωστρέφεια» θα μπορούσα να πω, του ΕΣΡ, επίσης (γι' αυτό εξάλλου είμαστε εδώ τώρα), καθώς και η χάραξη στρατηγικών και όχι μόνο η ad hoc «παραγωγή» αποφάσεων.

Έτσι, **εξετάσαμε αρκετές υποθέσεις** σεξισμού κατά Γυναικών (όπως οι απαξιοτικές αναφορές κατά Γυναικών σε αθλητικές εκπομπές, γυναικών, που είναι χήρες κλπ.), **παρά την μεγάλη απώλεια χρόνου, για τις ανάγκες της αδειοδότησης, σε συνδυασμό με το άκρως ολιγάριθμο προσωπικό του ΕΣΡ.**

Σε σχέση με τον Σεξισμό, τώρα, κατά ΛΟΑΤΚΙ ατόμων:

Ως εκπρόσωπος του ΕΣΡ στις εργασίες και συναντήσεις του ΚΕΘΙ (Κέντρο Ερευνών για Θέματα Ισότητας) και ως ομιλήτρια σε πρόσφατη

ημερίδα του, με πολλά τέτοια άτομα παρόντα, έγινα δέκτης των παραπόνων τους, για μη υπεράσπισή τους από το ΕΣΡ.

Αντιθέτως, όμως, το ΕΣΡ έχει λάβει πολλές αποφάσεις για προσβολή προσωπικότητας, αξιοπρέπειας ομοφυλόφιλων, για χρήση απρεπών εκφράσεων και συμπεριφοράς εις βάρος τους, σε συνδυασμό σχεδόν πάντα με τις διατάξεις περί προστασίας ανηλίκων.

Παραδείγματα:

1^{ov}) Η προβολή ως σκανδάλου από νυχτερινή εκπομπή (Ζούγκλα) ενός Ταξίαρχου - ομοφυλόφιλου και ταυτόχρονα οικογενειάρχη, που κλείνει ερωτικό ραντεβού, μέσω gay - site. Επιβλήθηκε πρόστιμο ύψους 100.000 ευρώ (απόφαση του 2007).

2^{ov}) Σε απογευματινή εκπομπή προβάλλεται βίαιη σκηνή, απόπειρα δολοφονίας από άντρα της συντρόφου του, μόλις έμαθε ότι αυτή **ήταν άντρας** και χειρουργήθηκε. Μετά την προβολή της σκηνής αυτής ενός σήριαλ, ακολουθεί στην εκπομπή συνέντευξη με μια γυναίκα, που επίσης γεννήθηκε άντρας. Επιβλήθηκε πρόστιμο ύψους 15.000 ευρώ (2010).

3^{ov}) Κύρωση 20.000 ευρώ (2010), για απογευματινή εκπομπή, στην διάρκεια της οποίας έγινε συνέντευξη και σχολιασμός προσώπου που - αντιστρόφως- γεννήθηκε γυναίκα και με εγχείρηση έγινε άντρας, συμμετείχε σε "Pop festival» και αναφέρθηκαν λεπτομέρειες της προσωπικής του ζωής.

Στο μεν πρώτο από τα προαναφερόμενα παραδείγματα δεν χρησιμοποιήθηκαν οι διατάξεις περί ανηλίκων, λόγω προβολής αργά το βράδυ.

Στα δε υπόλοιπα παραδείγματα, παρότι η αναφορά στα πρωταγωνιστικά πρόσωπα ήταν ουδέτερη και όχι προσβλητική, όπως στο

προηγούμενο, θεωρήθηκε πως ήταν βλαπτική για τους ανήλικους τηλεθεατές. Χαρακτηριστικό είναι το σκεπτικό απόφασης του 2015 (με Προεδρεύουσα την κα Αλεξίου), με την οποία επιβλήθηκε πρόστιμο 15.000 ευρώ. Αυτολεξεί αναφέρεται:

«Η ζωή των τρανσέξουαλ που παρουσιάστηκε στην εκπομπή αποτελεί ένα κοινωνικό ζήτημα που απευθύνεται σε ενήλικο κοινό, λόγω της ευαίσθητης και ιδιόμορφης φύσης του, που έγκειται στην ερωτική ζωή των προσώπων αυτών. Η αναφορά από μία απογευματινή τηλεοπτική εκπομπή πολλών πληροφοριών και λεπτομερειών για τη ζωή των τρανσέξουαλ, ειδικά όσον αφορά στις ερωτικές τους προτιμήσεις και στις προσωπικές επαφές και σχέσεις τους με τρίτους, είναι σε μεγάλο βαθμό σοκαριστική, ειδικά για τους ανήλικους τηλεθεατές που δεν γνωρίζουν και δεν μπορούν να κατανοήσουν αυτή τη σεξουαλική ιδιαιτερότητα που παρεκκλίνει του φυσιολογικού. Οι ανήλικοι αποτελούν μία ευάλωτη και ευαίσθητη κοινωνική ομάδα, οι οποίοι λόγω του νεαρού της ηλικίας τους, της έλλειψης εμπειριών και της μη αναπτυγμένης κρίσης είναι περισσότερο επιρρεπείς σε μίμηση καταστάσεων και συμπεριφορών. Επίσης, λόγω της συναισθηματικής και πνευματικής τους ανωριμότητας δεν είναι σε θέση να ερμηνεύσουν σωστά τις πληροφορίες που προβάλλονται από την τηλεόραση και αφομοιώνουν χωρίς κριτική και επεξεργασία αυτό που βλέπουν στην τηλεόραση, υιοθετώντας συμπεριφορές και πρότυπα όχι πάντα ορθά ή υγιή, ενώ συχνά ωθούνται σε μίμηση των προβαλλόμενων συμπεριφορών ή στην επιχείρηση των προβαλλόμενων πράξεων.

Η ιδιαίτερη έκταση και έμφαση που δόθηκε στο ζήτημα αυτό στο πλαίσιο καυτηριασμού και κοινωνικού σχολιασμού ήταν δυνατόν να επιδράσει

αρνητικά στους ανηλίκους (και ειδικά στους εφήβους) που βρίσκονται σε μια ηλικία πρώιμη και ανώριμη, πολύ ευάλωτη ψυχικά και συναισθηματικά. Επομένως, η εκπομπή ως εκ του περιεχομένου της ήταν ικανή να βλάψει σοβαρά την ηθική και σωματική ανάπτυξη των ανηλίκων (ΣΤΕ 3018/20120)».

Ενδιαφέρον είναι ότι, ενώ το ΕΣΡ καλείται να καταπολεμήσει τον σεξισμό στα ΜΜΕ, καλείται το ίδιο «σεξιστικό» από τα ΛΟΑΤΚΙ άτομο, λόγω του προαναφερόμενου σκεπτικού του, σύμφωνα με το οποίο, μεταξύ άλλων, οι σεξουαλικές τους προτιμήσεις «παρεκκλίνουν του φυσιολογικού», ενώ τα άτομα αυτά τις θεωρούν φυσιολογικές και επομένως, τις σχετικές εκπομπές μη βλαπτικές για τους ανηλίκους.

Κι όμως ... Και η «κοινή λογική» ακόμη κραυγάζει πως οποιαδήποτε εκπομπή περιέχει αναφορά, με οποιονδήποτε τρόπο, σε σεξουαλικές σχέσεις, μπορεί να επηρεάσει την σεξουαλικότητα των ανηλίκων.

Κι αυτό, ανεξαρτήτως του εάν οι σεξουαλικές αυτές σχέσεις χαρακτηρίζονται «φυσιολογικές» ή μη.

Πώς να μην σημειώσουμε, βεβαίως, ότι η λέξη «φυσιολογική» εμπεριέχει την λέξη «φύση» και η «φύση» πρέπει να αναπαράγεται ... με ό,τι αυτό συνεπάγεται!

Τα παραπάνω, εξάλλου, αποδεικνύουν και πολλές επιστημονικές έρευνες, όπως αυτή του Πανεπιστημίου της Καλιφόρνιας, η οποία μελέτησε ιατρικά 1.792 εφήβους, 12-17 ετών και συσχέτισε τις τηλεοπτικές εκπομπές που παρακολουθούσαν με την σεξουαλική τους δραστηριότητα.

Σύμφωνα με την έρευνα αυτή, «οι έφηβοι που παρακολουθούσαν πολλά προγράμματα στην τηλεόραση με σεξουαλικού τύπου περιεχόμενο, είχαν διπλάσιες πιθανότητες να αρχίσουν σεξουαλικές σχέσεις με συνουσία σε

σύγκριση με τους εφήβους που παρακολουθούσαν λιγότερα προγράμματα αυτού του τύπου. Από την άλλη, η παρακολούθησή τους, τους ωθούσε να προχωράνε σε πιο προχωρημένα στάδια σεξουαλικών δραστηριοτήτων (ομοφυλοφιλία ή σαδομαζοχιστικά συμπλέγματα). Σε άλλα παιδιά η παρακολούθηση προγραμμάτων με περιεχόμενο σεξουαλικού τύπου στην τηλεόραση είχε σαν αποτέλεσμα να τα κάνει να προχωρούν από τα απλά χάδια και φιλιά σε δραστηριότητες, όπως ο στοματικός έρωτας, προτού φτάσουν στην συνουσία. Τέλος, φάνηκε ότι δεν ευθύνονται μόνο οι πορνογραφικές ταινίες, αλλά και οι συνομιλίες και τα υπονοούμενα ή αστεία, είχαν ακριβώς ανάλογη επίδραση στην αντίληψη και τη συμπεριφορά των εφήβων σε σχέση με το σεξ».

Επίσης, σύμφωνα με τους περισσότερους ερευνητές, η «ταυτότητα φύλου» διαμορφώνεται στην ηλικία των τριών ετών περίπου - πάντως όχι πριν - και σταθεροποιείται συνεχώς μέχρι την ενηλικίωση.

Επομένως, διαρκώς επηρεάζεται η σεξουαλικότητα των ανηλίκων από τις προσλαμβάνουσές τους, με βασική μεταξύ αυτών, την τηλεόραση.

Σε αυτό το σκεπτικό κινήθηκε και η φετινή απόφαση του ΕΣΡ περί έγκρισης μετάδοσης του ενημερωτικού σποτ για το "Athens Pride" - παρέλαση «ΛΟΑΤΚΙ ατόμων», ως κοινωνικού μηνύματος, που έχει ως εξής:

«Ομοφώνως κρίνεται ότι επιβάλλεται η τηλεοπτική προβολή και η ραδιοφωνική μετάδοση των ανωτέρω κοινωνικών μηνυμάτων να γίνεται με τους αναφερόμενους στο διατακτικό χρονικούς περιορισμούς. Τούτο δε, διότι (όπως εκτιμάται από την Ολομέλεια) η διατύπωση και η όλη παρουσίαση των μηνυμάτων αυτών (όπως άλλωστε και της σχετικής αίτησης) γίνεται κατά

τρόπο που μπορεί να προκαλέσει σε ανήλικα πρόσωπα κάτω των δεκαπέντε (15) ετών απορία και σύγχυση ως προς το πραγματικό νόημα των λεγομένων.

ΓΙΑ ΤΟΥΣ ΛΟΓΟΥΣ ΑΥΤΟΥΣ

Η Ολομέλεια εγκρίνει ομοφώνως το αίτημα και ορίζει χρόνο προβολής μετά την 22.30΄ ώρα, κατά δε Παρασκευή, Σάββατο και την προηγούμενη αργιών μετά την 23.00 ώρα».

Από όλα τα προαναφερόμενα προκύπτει, πως το ΕΣΡ αγωνίζεται, στο μέτρο των δυνατοτήτων του, κατά των διακρίσεων, κάθε είδους, χωρίς βέβαια να μπορεί να τις εξαλείψει πλήρως από την ραδιοτηλεόραση. Αλλά, είναι σαφές πως, ειδικά η προστασία των Ανηλίκων, αποτελεί για το ΕΣΡ, ανέκαθεν Στόχο Αδιαπραγμάτευτο!!!

*Η Θεοδώρα (Δώρα) Παπαδάκη είναι Δικηγόρος Αθηνών ΑΠ,
με DEA και DEE Ευρωπαϊκού Δικαίου,
Ειδικός Επιστήμονας-Νομικός «Εθνικού Συμβουλίου Ραδιοτηλεόρασης»